

Berättelsen om hur underlöjtnanten och svärdsmanen Carl Abraham Tornbergs grav blev

TORNBERGS FAMILJEGRAV

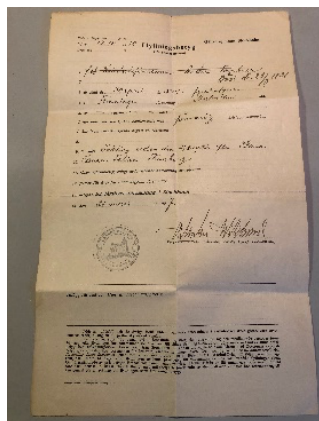
En onsdagskväll i mars 2017 sitter jag på Landsarkivet i Lund. Jag hade på min hustrus upprepade förslag till slut anmält mig till en introduktionskurs i släktforskning. Anledningen till detta var att jag, ganska sent i livet, hade börjat intressera mig för mina släktled bakåt i tiden.

Jag hade i början av 2000-talet för första gången sökt upp Tesdorpfers Weinhandel i Lübeck, som min mamma Carins släkt Tesdorpf hade drivit som familjeföretag ända sedan år 1678, Tysklands äldsta fortfarande verksamma vinhandelsföretag. Carin hade under Hitler-tiden tagit avstånd från allt tysk-relaterat, så under uppväxten fick jag egentligen inte reda på så mycket om hennes och vår tyska släkt. Men när Carin hade avlidit ärvde jag boken *"Die Geschichte des Tesdorpf'schen Geschlechts bis 1920"*, en släktrönika från 1500-talet fram till 1920. I den hade jag kunnat ta del av vinhandelns och vinhandlarnas historia (*med visst besvär, jag är inte så duktig på tyska*). Efter det inledande besöket hade jag sedan årligen åkt tillbaka till Lübeck tillsammans med familjemedlemmar, systrar och syskonbarn i olika kombinationer. Och det var inte bara för att njuta av Tesdorpfers vinutbud som vi gjorde dessa resor, även om de alltid resulterade i att vi återvände till Lund med Volvon fylld av vinlådor. De gemensamma upplevelserna i denna Lübeckska miljö förde oss närmare varandra, och vi kom att dela erfarenheten av att ha en flera sekler lång gemensam släkthistoria.

Men om övriga släktled visste vi nästan ingenting. Vår dotters svärmor Ingegerd Göransson hade som pensionär fördjupat sig i släktforskning. Jag frågade henne om hon möjligtvis kunde hitta fram informationer också om morfar John Tesdorpfers hustru Signe Tesdorpfers bakgrund. Det gjorde Ingegerd med glädje, och min nyfikenhet bakåt i tiden bara växte ju mer hon kunde förmedla.

Kunde vi också få någon kunskap om den Tornbergiska släkten? Vi kände bara till att farfar Harald inte hade velat ta reda på mer om sin pappas Anders T:s ursprung. Anders var nämligen född utom äktenskapet, vilket var i strid mot den kristna kyrkans lära och mot Haralds religiösa övertygelse.

Detta var min förhoppning, på plats i Landsarkivet och med en engagerad handledare: Att, om möjligt, kunna finna ut mera om farfarsfar Anders Tornbergs bakgrund. Det fanns ett dokument (*"flyttningsbetyg"*), som utfärdats av församlingsprästen 1927 när Anders T som nybliven änkling bytte bostad i Stockholm.

Från detta papper hade jag fått uppgiften om när och var Anders första gången hade sett dagens ljus. Med tillgång till Arkivets dator kunde jag nu få fram kyrkböckerna för Frenninge församling, Kristianstads län. Där hittade jag prästens notering för 30 april 1844: Pigan Anna Andersdotter på Hårderup 5 (*Hårderupsgården*) i Frenninge hade denna dag fött sonen Anders, "fader okänd"! – Men vem var Anna Andersdotter, och hur kom det sig att hennes son hette Tornberg? Och vem var den okände fadern?

Hårderupsgården, april 2020

Utifrån uppgiften i kyrkoboken kunde jag gå vidare till husförhörlängderna i Frenninge 1844. Och där framgick en mycket intressant uppgift! För fastigheten Hårderup 5 kunde man läsa att, utöver pigan Anna, bodde där husbonden fanjunkare Carl Abraham Wallentin Tornberg och, på samma fastighet men med tydligt markerat "eget hushåll", dennes mor änkan Christiana T samt fanjunkarens yngre syskon, system Anna och bröderna Frans och Robert T, fortfarande omyndiga.

Jag studsade till framför datorn. Hade Anders tagit sig namnet Tornberg efter mamma Annas husbonde? Eller kunde det till och med vara så att fanjunkaren/husbonden faktiskt var den "okände fadern"?

Kvällens forskande var till ända. "Välkomna tillbaka nästa onsdag för fortsatt utbildning", sa handledaren. Men det blev inte så. Jag ådrog mig en besvärande och långvarig förkylning och fick hoppa av introduktionskursen.

Istället blev det Ingegerd Göransson som tog upp forskningstråden rörande Tornbergfamiljen. Hon hade tidigare hjälpt mig genom att i kyrkböckerna följa upp mormor Signes och farmor Fannys släkthistorier. Och genom Ingegerds sökande i annalerna uppdagades så småningom även de Tornbergska släktleden från tidigt 1700-tal. Kunskaperna utökades sedan med ytterligare informationer från en annan nitisk forskare, min avlägsne släkting Arne Thornberg i Perstorp. Det skulle visa sig att alla våra förfäder hade en stark koppling till Skåne och inte minst till Lund!

Min fyra år äldre bror Anders hade efter studentexamen och värnpliktstjänstgöring börjat studera humaniora i Lund. Han hade redan från början gjort sig bemärkt. I maj 1958, nyligen anländ till universitetet, gjorde han succé som "inbrytarkungen" vid karnevalscirkusen på Universitets-

platsen, och han fortsatte sedan under hela studietiden att vara en uppmärksam figur bland studenterna, särskilt i olika festsammanhang. Han hade talets gåva, och när han under ferier kom tillbaka till hemmet i Stocksund underhöll han familjen med berättelser om sina upplevelser i studentstaden.

Anders' fängslande beskrivningar fick också mig att efter fullgjord värnpliktstjänstgöring ta mig till Lund. Hösten 1961 skrev jag in mig på Juridikum. Jag trivdes storartat i Lundamiljön redan från första dagen.

En vacker, solig försommardag 1962 stod jag på Botulfsgatan, nära Krognoshuset, och inandades atmosfären (detta var innan Botulfsplatsen hade gjorts om till stadens busscentrum, nuförtiden har platsen inte fullt så stämningsfull utstrålning). Lundamiljön hade överväldigat mig, och jag upplevde mycket starkt där och då att Lund var min stad. Här ville jag stanna! Det var inte så att jag då bestämde att jag skulle vara bosatt här i större delen av mitt liv, men jag var redan övertygad om att det inte kunde finnas någon stad som var bättre att leva i. Och Krognoshuset, visade det sig långt senare, skulle komma att få en viktig betydelse för mig.

Krognoshuset, Lund

Tillbaka till utforskningen av äldre generationer. Ingegerd Göranssons utredning rörande farfarsfar Anders' barn- och ungdomsår klargjorde att Carl Abraham Tornberg, som var ungkarl, hade engagerat sig i pojken utveckling. Även om Anders inte växte upp i faderns bostad – hans mamma Anna fick med nyfödde Anders och sin 6-åriga dotter Elna flytta till granngården Hårderup 7, som även den arrenderades av Carl Abraham T – så framgår det av olika uppgifter kyrkböckerna att Anders under hela uppväxttiden befann sig i närheten av Carl Abraham T i Hårderup.

När Carl Abraham femton år efter Anders' födelse lämnar sitt militära Hårderup-arrende och flyttar till Vallkärra nära Lund, så flyttar även Anders efter när han gått ut folkskolan och blivit konfirmerad. Då skrivs han inte längre som Anders Andersson, utan som Anders Carlsson (efter "fadern" Carl Abraham?). Anders får arbete som hovslagarlärling hos en smed i närheten av Carl Abrahams nya bostad, säkert just tack vare Carl Abraham. Carl Abraham hade några år tidigare gift sig med sin syssling Mathilda Hintze. Makarna fick inte några gemensamma barn. Såvitt man vet erkände Carl Abraham aldrig offentligt faderskap till Anders, men när Anders 30 år gammal

och fullt utlärd smed flyttar till Stockholm så antecknas han inte längre som Carlsson utan nu med efternamnet Tornberg.

Med denna kunskapsbakgrund lät jag DNA-testa mig 2018. Då bekräftades släktskapet mellan Carl Abraham Tornberg och mig, via farfarsfar Anders, farfar Harald och pappa Gunnar. Anders T var alltså verkligen Carl Abraham Tornbergs son, hans enda barn. Och som en följd av Ingegerd Göransson's forskning har nu vår Tornbergssläkt berikats med ytterligare fem generationer bakåt i tiden!

Carl Abraham T pensionerades som underlöjtnant från Skånska Dragonregementet i Ystad, 52 år gammal. Han hade då utnämnts till Svärdsman efter kommendering 1854 till Stockholm i samband med avtäckning av *"Högstsalig H M Konung Carl XIV Johans"* staty. Sedan tjänstgjorde han i ett par decennier, fram till 1883, som statens kontrollör av brännvinstillverkningen i stora delar av Skåne. 1882 hade han och hustrun Mathilda flyttat till Lund, Krafts Rote nr 77, nuvarande Östra Mårtensgatan 5, som blev hans sista bostad.

Östra Mårtensgatan 5, Lund, 2018

Stäket, Lund, 2020

Fastigheten från 1700-talet finns fortfarande kvar och är numera Nordic Hotel, bara ett par hundra meter från Stora Södergatan 7 som har varit mitt hem sedan 1986. Tvärs över Stora Södergatan finns den kända fastigheten Stäket från 1570-talet, Lunds äldsta ännu kvarvarande bostadshus.

När Carl Abraham bosatte sig i Lund ägdes det huset redan av Carl Abrahams lillebror, handelsmannen Frans T, förvärvat med god hjälp av ett förhållandevis stort lån från storebror Carl Abraham. Efter Frans' bortgång ärvdes sedan gården av hans barn, och döttrarna bodde kvar ända in på 1940-talet. När yngsta dottern hade avlidit köptes fastigheten av Lunds Stad, som efter rivning av en del av byggnaderna omvandlade den kvarvarande delen till den restaurang som kom att kallas Stäket efter handelsmannen Stäck, från vars dödsbo Frans hade köpt både fastighet och handelsrörelse. Under Frans T:s livstid kallades fastigheten *"Tornbergska Gården"*

Farfars farfar Carl Abraham Tornberg avled 1886. Han begravdes på Östra Kyrkogården i Lund, bara ytterligare några hundratal meter österut från bostaden på Östra Mårtensgatan. Detta fick jag kunskap om när jag kontaktade kyrkogårdsförvaltningen i Lund, efter att DNA-testet hade bekräftat vårt blodsband. Gravrätten hade i början av 2000-talet återgått till kyrkan, men den kunde nu överföras till mig.

Carl Abraham Tornbergs gravsten, Östra Kyrkogården Lund, 2018

Som jag har nämnt ovan fastnade jag tidigt för staden Lund. Med undantag för en sjuårsperiod från 1968 efter min juristexamen och för en sejour i London 1987–1991, så har vi hela tiden bott i Lund. Och när jag nu har blivit gravrättsinnehavare till Carl Abraham och Mathilda Tornbergs grav på Östra Kyrkogården, så har jag även kunnat bestämma att jag vill förbli i staden Lund efter min bortgång. Jag vill, när den tiden kommer, också bli begravd på Östra Kyrkogården. På så vis blir min farfars farfars gravplats *Tornbergs Familjegrav*.

Östra Kyrkogården i Lund har en speciell historia. Den inrättades 1846 i form av ett aktiebolag – unikt i svensk kyrkogårdshistoria – av ett stort antal framträdande akademiker och borgare som önskade slippa att hamna på den avlägset belägna och sumpiga nyanlagda Norra Kyrkogården ett gott stycke bortom den gamla stadsvallen. Den tomt bolaget hade inköpt låg däremot precis utanför vallens östra port, och omfattade utöver själva kyrkogården även ett planterat område norr därom, benämnt Östra Promenaden.

Under 1870-talet hade frågan huruvida kyrkogården skulle få expandera in även på Östra Promenaden kommit på tapeten. Men det uppstod önskemål från olika besluts personer i staden att säkra "*planteringens bibehållande som allmän promenadplats*". Först efter ett antal bud och motbud enades staden och bolagsdirektionen 1883 om att staden skulle överta ägande och ansvar inte bara för Östra Promenaden utan även för själva kyrkogården. Bara några år senare föreslog botanikprofessorn Fredrik Areschoug att Botaniska Trädgården skulle få ta området i besittning, vilket också blev fallet. Svenska Kyrkan har nu ansvaret för kyrkogården.

Östra Kyrkogården är i stor utsträckning kulturminnesskyddad, och huserar många kända och även mindre kända storheter, som alla har en historia att berätta. Carl Abraham och hans hustru Mathilda är inte de enda Tornbergska släktingar som begravts på denna plats. Även Carl Abrahams bror handelsmannen Frans T och hans hustru och familj har en stor familjegrav bara ett tjugotal meter öster om Carl Abrahams. Och professorn i österländska språk Carl Johan Tornberg, samtida med Carl Abraham och under en period rektor för Universitetet, har sin grav ytterligare några steg österut.

Med sitt läge och sin atmosfär är kyrkogården, och särskilt den nord-sydliga centrala mittgången, fortfarande ett mycket frekventerat promenadstråk. Störst gravplats, mitt på den centrala kyrkogången, har den välkände Lundaprofessorn och biskopen och ledamoten av Svenska Akademin Carl Adolf Agardh och hans efterkommande. Carl Abraham Tornbergs grav ligger tvärs över mittgången, mitt emot den Agardhska familjegraven.

Med denna framträdande plats för Carl Abrahams grav, som jag alltså hade förvärvat gravrätten till, kom jag att fundera över om jag kunde ordna med konstnärlig utsmyckning av en ny gravsten till gravplatsen. När min bror Anders avled 1997 hade den amerikanske skulptören Richard Nonas, en av Anders bästa vänner, utformat en mycket fin sten till hans grav på Norra Kyrkogården.

Anders Tornbergs gravsten, Norra Kyrkogården, Lund

Kanske skulle någon av mina konstnärsvänner vilja skapa ett konstverk till den Tornbergska familjegraven på Östra Kyrkogården.

Som jag skrivit ovan hade Krognoshuset fått en väsentlig betydelse senare i mitt liv. Bakgrunden till detta var följande.

Min bror Anders hade under tre decennier varit framgångsrik gallerist i Lund, välkänd inte bara nationellt utan också i bl.a. Spanien, Tyskland och inte minst i New York. Några år efter hans bortgång kontaktades jag av Konstföreningen Aura, med förfrågan om jag kunde tänka mig att bli ordförande för föreningen.

Aura, en sammanslutning av dels ett antal invalda erkända regionala konstnärer, dels en öppen förening för konstintresserad allmänhet, driver sedan 1929 ett utställningsgalleri i Krognoshuset. Byggnaden har sitt ursprung i 1400-talet och sitt namn från den danska ätten Krognos som ägde en stor egendom på vad som nu är Mårtenstorget. Att Aura ville se mig i sin styrelse sammanhänge sannolikt med en förmodan att släktskapet med Anders innebar att också jag hade kunskande inom konstområdet. Detta var i och för sig inte fallet, men jag var i alla fall rodd av att titta på konst och hade med min bakgrund som jurist också vana vid styrelseansvar och även av organisationsproblematik. Så jag accepterade att ta på mig detta ordförandeuppdrag.

Det blev ett antal viktiga år för mig med engagemanget i Krognoshuset. Genom generös assistans från övriga ledamöter i föreningens styrelse fick jag en kontaktyta med inblick i den samtida konstnärsvärlden. Och jag breddade min "fackkunskap" genom att bedriva konstvetenskapliga deltidstudier vid Växjö Universitet under ett par terminer.

Under denna period blev jag god vän bland annat med konstnärsparet Olle Dahl och Mariana Manner, som länge hade varit drivande styrelseledamöter i Aura som företrädare för konstnärgruppen.

Olle Dahl hade 2007 en uppmärksam utställning i Krognoshuset, under den sammanfattande rubriken "Förflyttningar". Ett av de utställda verken var en skulptur som "inverterat" kopierade ett tomrum i källarväggen i Krognoshuset, där några gamla tegelstenar under århundradenas lopp hade försvunnit.

Skulpturen hade monterats på den motsatta väggen och "speglade" på så sätt själva tomrummet. "Tomrummet" hade av Olle Dahl förflyttats och samtidigt fyllts med innehåll. Jag blev genast förtjust konstverket, som i min föreställningsvärld inte endast var en konkretisering av den atmosfär av konstnärligt skapande som under många decennier genom Aura givit liv åt byggnaden, utan även en fysisk koppling bakåt i tiden till den medeltida staden Lund, den stad som jag 45 år tidigare kommit att bli förälskad i. Därtill har skulpturen en form som både är fast, genom en trappstegsformad överdel (som den trappstegsgavel som kröner Krognoshuset), och böjlande i den mjukt veckade underdelen, som ett slags "våsen".

Jag hade lyckan att förvärva detta objekt, som sedan dess har haft sin plats i fönstersmygen i mitt sovrum och som är det första jag ser varje morgon när jag vaknar.

Jag kontaktade Olle Dahl och frågade om han möjligtvis kunde tänka sig att förstora min skulptur "Förflyttning" till dubbla storleken och låta utföra den i ljus sten, t.ex. marmor eller granit, att pryda en gravsten på Östra Kyrkogården. Det var en uppgift som Olle genast och med glädje gav sig i kast med. Och efter åtskilliga turer har detta nu blivit genomfört.

Skulpturen "Förflyttning II" monterades på en ny gravsten, och avtäckning av konstverket skedde lördagen den 13 juni 2020 i närvaro av närstående och vänner till oss och till Olle och Mariana. Och sedan dess har många kyrkogårdsbesökare i mycket positiva ordalag kommenterat Olle Dahls, och min, skulptur.

Konstnären Olle Dahl och gravrättsinnehavaren Hans T vid avtäckningen av skulpturen Förflyttning II i juni 2020

Det är så det kom sig att underlöjtnanten och svärdsmanen Carl Abraham Tornbergs grav på Östra Kyrkogården i Lund efter 134 år nu blivit TORNBERGS FAMILJEGRAV.

/Hans Tornberg, Lund, oktober 2020